

МАКЕДОНСКИ ЦЕНТАР ЗА
МЕЃУНАРОДНА СОРАБОТКА

Институт за демократија
Социетас цивилис - Скопје

МАКЕДОНСКИ МЕДИУМИ
ИНСТИТУТ ЗА

ЛОКАЛЕН И РУРАЛЕН РАЗВОЈ (ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЈАТА И ЗЕМЈОДЕЛСТВОТО ВО ИЗБОРНИТЕ ПРОГРАМИ)

*Анализа на изборните програми
на политичките партии*

Скопје, 03.06.2011 г.

Издавачи

Македонски центар за меѓународна соработка (МЦМС)
Институт за демократија Социетас цивилис – Скопје (ИДСЦС)
Македонски институт за медиуми (МИМ)

За издавачите

Сашо Клековски, прв извршен директор на МЦМС
Александар Кржаловски, извршен директор на МЦМС
Владимир Мисев, претседател на ИДСЦС
Билјана Петковска, извршен директор на МИМ

Автор

Димче Митрески

Мислењата што се изразени овде им припаѓаат на авторите и не ги одразуваат ставовите на издавачите или донаторите на овој извештај.

МЦМС, ИДСЦС, МИМ

Сите права се задржани, репродуцирањето, копирањето, трансмисијата или преводот на кој било дел од оваа публикација може да се изврши единствено под следните услови: со претходна дозвола на издавачите, заради цитирање во анализа на книгата и под услови изложени во продолжение.

Авторското право на оваа публикација е заштитено, но публикацијата може да се репродуцира на кој било начин и без наплата за едукативни намени. За копирањето во други услови, за употреба во други публикации или пак за превод или адаптација, треба да се обезбеди претходна дозвола од издавачите.

СОДРЖИНА

Содржина.....	2
Листа на кратенки.....	2
Вовед.....	3
Општи информации за програмите.....	4
Како и колку се спомнува децентрализацијата	5
Понуда и предлози за децентрализацијата.....	6
Како и колку се спомнува земјоделството	12
Понуда и предлози за земјоделството	13
Заклучоци	29
Прилог 1. Веб-страници на кои се објавени програмите.....	32

Листа на кратенки

ВМРО-ДПМНЕ	ВМРО - Демократска партија за македонско национално единство
ВМРО-НП	ВМРО - Народна партија
ДПА	Демократска партија на Албанците
ДУИ	Демократска унија за интеграција
ЕПМ	Европска партија на Македонија
ЛДП	Либерал демократска партија
НД	Нова демократија
НДП	Национална демократска преобразба
ОМ	Обединети за Македонија
СДСМ	Социјал демократски сојуз на Македонија

ВОВЕД

Македонскиот центар за меѓународна соработка (МЦМС), Институтот за демократија Социетас цивилис - Скопје (ИДСЦС) и Македонскиот институт за медиуми (МИМ) во април 2011 г. започнаа повеќе заеднички активности за вонредните парламентарни избори во рамките на интегрираната платформа Мојот избор 2011. Активностите вклучуваат испитување на јавното мислење, набљудување на изборните програми и кампањи, на медиумите, на изборната администрација и на денот на гласањето.

Во овој извештај е презентирана **квантитативна и квалитативна анализа на програмите на политичките партии за вонредните парламентарни избори во 2011 г.** од аспект на предлози и решенија за локален и рурален развој.

Во анализата се вклучени **програмите на оние политички партии кои доставиле или објавиле програма за изборите.** Програмите на политичките партии кои беа доставени или објавени на албански јазик, беа преведени на македонски јазик и потоа анализирани.

Анализата опфаќа две клучни компоненти од локалниот и рурален развој и тоа **децентрализацијата** како модел за пренос на ингеренциите од централно на локално ниво и јакнење на општините, и **земјоделството** кое е една од клучните гранки за руралниот развој.

Во овој документ се претставени резултатите од спроведената анализа и заклучоците кои произлегуваат од неа. Дел од резултатите од квантитативната анализа се претставени преку табели.

ОПШТИ ИНФОРМАЦИИ ЗА ПРОГРАМИТЕ

За вонредните парламентарни избори во 2011 година, најголем дел (15 или 83 %) од политичките партии/коалиции кои се натпреваруваат за власт објавија/понудија (изборни) програми. Програмите се разликуваат како во содржината, така и во обемот.

Табела 1: Преглед на политичките партии* кои доставиле/објавиле програма за парламентарните избори 2011 (по редослед во избирачко ливче)

Политичка партија	Веб-страница	Година	Јазик	Бр. на стр.
Демократија е ре – Партија за нова демократија	да	-	Албански	29
Партија на обединети демократи за Македонија (ПОДЕМ)	да	2011	Македонски	50
Социјалдемократска унија (СДУ)	да	2011	Македонски	48
Демократска унија на Албанците (ДУА)	да	03/2011	Албански	48
ВМРО- Демократска партија за македонско национално единство (ВМРО-ДПМНЕ)	да	2011	Македонски	284
Демократска унија за интеграција (ДУИ)	да	12/2009	Албански	87
Демократска партија на Албанците (ДПА)	да	06/2009	Албански	13
Социјалдемократски сојуз на Македонија (СДСМ)	да	2011	Македонски	139
Национална демократска унија (НДУ)	не	2011	Албански	4
Либерално – демократска партија (ЛДП)	да	2011	Македонски	122
Политичка партија Демократска десница	да	2011	Македонски	40
Европска партија на Македонија	да	2011	Македонски	9
Партија за демократски просперитет (ПДП)	не	2011	Албански	9
Национална демократска преродба (НДП)	да	-	Албански	10
Обединети за Македонија (ОМ)	да	2011	Македонски	64

*Врски до програмите на политичките партии се дадени во прилог 1, а истите може да се најдат и на www.mojotizbor.mk.

ВМРО - Народна партија (ВМРО-НП), Политичка партија Достоинство (ППД) и Социјалдемократска партија на Македонија (СДПМ) не доставија и немаат објавено изборни програми на нивните веб-страници.

КАКО И КОЛКУ СЕ СПОМНУВА ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЈАТА

Децентрализацијата се спомнува во 11 од 15 од понудените програми (73,33%). Најмногу децентрализацијата ја спомнува ДУИ (26), па потоа следуваат ВМРО-ДПМНЕ (13), НД (9) и ЛДП (8). Во програмите на преостанатите партии: ПОДЕМ, СДУ, СДСМ, НДУ, ЕПМ, НДП и ОМ децентрализацијата помалку се спомнува.

Табела 2: Колку се спомнува децентрализацијата (по редослед во избирачко ливче)

Партија	Стр. ¹	Страници ²	Поглавја ³	Спомнув. ⁴
НД	3/29	4, 5, 6	1/9	9
ПОДЕМ	3/50	7, 19, 42	1/2	4
СДУ	4/48	26, 27, 30, 40	1/3	4
ВМРО-ДПМНЕ	7/284	91, 160, 267, 268, 269, 270, 271	3/12	13
ДУИ	13/87	9, 23, 35, 37, 39, 40, 49, 52, 53, 54, 62, 74, 79	4/6	26
СДСМ	3/139	31, 85, 126	3/4	3
НДУ	1/5	4	1/6	5
ЛДП	5/122	34, 35, 55, 105, 107	2/2	8
ЕПМ	1/9	3	1/17	1
НДП	1/10	2	1/8	2
ОМ	1/64	53	1/17	4

1 На колку страници се спомнува (од вкупно колку, на пр. на 2 од вкупно 29 страници)

2 Броевите на страниците во кои се спомнува и може да се прочита повеќе

3 Во колку (од вкупно колку) поглавја се спомнува темата (на пр. во 2 од вкупно 9 поглавја)

4 Колку пати се спомнува темата (експлицитно или нејзини облици и/или синоними)

Поголем дел, 8 од 11 (72,72 %) имаат посветен дел само за децентрализацијата и локалната власт на различни нивоа од програмите. Останатите три партии (СДСМ, ЕПМ, НДП) децентрализацијата ја имаат вметнато во различни сектори: образование, земјоделство, култура или во основните цели на партијата (НДП) без посебно да одвојат простор за децентрализацијата.

Исто така, поголем дел (8 од 11) нудат одредени конкретни мерки за подобрување на децентрализацијата и јакнење на локалната власт (Види табела 3). Предлозите и мерките главно се однесуваат на подобрување на фискалната децентрализација, локалниот економски развој, рамномерниот регионален развој, транспарентно владеење, зголемување на капацитетот и ефикасноста на локалната власт, пренесување на ингеренциите од централно на локално ниво во делот на култура, социјална и детска заштита, спорт и дел од полициските работи, економска поддршка и ревитализација на поранешните кризни региони, воведување на двостепеност во локалната самоуправа, управување со земјиштето и други природни ресурси, територијалана организација и др.

Табела 3: Посветени посебни делови од програмата и конкретни мерки за децентрализација

Политичка партија	Посебен дел и наслов	Конкретни предлози и мерки
НД	Авансирана локална демократија-Децентрализација	Да
ПОДЕМ	Општините-јадро и основа за подем на Македонија	Да
СДУ	Регионален и локален развој	Да
ВМРО-ДПМНЕ	Децентрализација и регионален развој	Да
ДУИ	Децентрализација	Да
СДСМ	-	Да
НДУ	Локална власт	Не
ЛДП	Силни општини-ЛДП агенда за суштинска децентрализација	Да
ЕПМ	-	Не
НДП	-	Не
ОМ	Регионален развој	Да

ПОНУДА И ПРЕДЛОЗИ ЗА ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЈАТА

За поголем дел од политичките партии (8 од 11 или 72,72 %) главен приоритет е подобрување на Фискалната децентрализација преку зголемување на општинските приходи со зафаќање на поголем дел или целосно на различни даноци (данок од доход, данок од добивка, данок од промет, персонален данок, ДДВ), такси и концесии. Во оваа насока, една партија (ВМРО-ДПМНЕ) се залага и за обезбедување на поволни заеми за општините како и издавање на општински обврзници.

Шест од политичките партии (ПОДЕМ, ВМРО-ДПМНЕ, ДУИ, СДСМ, ЛДП, ОМ) истакнале дека ќе го зголемат капацитетите и ефикасноста на локалните власти за административно работење, управување со даноците и финансиите, пристап до ЕУ фондови и кофинансирање, ЈЕР, Рамномерен регионален развој.

Кај пет партии (СДУ, ДУИ, ЕПМ, ПДП и НДП) рамномерниот регионален развој е спомнат како фактор за успешна и праведна децентрализација.

Мал дел, 2 од 11 од политичките партии (НД и ЛДП) спомнуваат воведување на двостепена локална самоуправа. Исто така, две партии (НД и ПДП) ја наведуваат потребата од преиспитување и промена на законот за територијална организација.

Пренесување на ингеренциите од централно на локално ниво се спомнати од мал дел (3 од 11 партии) и тоа: ВМО-ДПМНЕ: социјална заштита, култура, спорт; ЛДП социјална и детска заштита, итна медицинска помош, дел од полициските работи на МВР); и СДСМ (социјална заштита и згрижување на стари и изнемоштени граѓани).

Мал дел од политичките партии или 2 од 11 (СДСМ и ЛДП) ја спомнале транспарентноста и транспарентното владеење во своите програми.

За ДУИ е битна економската ревитализација на поранешните кризни региони, како и подобрена меѓуопштинска и меѓугранична соработка.

Мал дел 2 од 11 партии (ВМРО –ДПМНЕ, СДУ) се залагаат за доделување на градежното земјиште на управување од страна на општините, вклучително воспоставување комунална сопственост на општините (НД).

Подобрувањето на локалниот економски развој (ЈЕР) е еден од приоритетите на 4 политички партии (ПОДЕМ, ВМРО-ДПМНЕ, ДУИ и ЛДП).

Табела 4: Предлози во изборните програми за подобрување на децентрализацијата

Пол. партија	Предлози/заложби
НД	<ul style="list-style-type: none"> - НД ќе го промовира мирниот и хармонизиран развој на општеството, истовремено почитувајќи го етничкото достоинство и интересите на граѓаните и етничките заедници, стимулирајќи и институционална поврзаност (создавање на нови општини), почитувајќи ја етничката карта. - Посебна цел на дејствувањето на НД ќе биде Законот за територијална поделба, кој создаде нефункционални општини со правен, инфраструктурен, економски и развоен дисконтинуитет, промовирајќи го начелото на етничка селективност и ексклузивност. - НД во сферата на децентрализацијата ќе се ангажира за основање и изградба на средна скала и ниво на администрирање, значи <i>создавање на региони</i> како облик на разновидна деволуција на власта и предуслов за аплицирање во различни меѓународни фондови. - НД ќе се фокусира на фискалната децентрализација, како приоритетна определба. - НД ќе иницира дебати и ќе се ангажира за <i>редефинирање на видовите на сопственост</i> во Република Македонија, предвидувајќи и „<i>комунална сопственост</i>“ која ќе ги зголеми економските способности на општините и новите облици на административно-територијално организирање.

	<ul style="list-style-type: none"> - Во целост законите кои го засегаат Охридскиот договор ќе им се потчинат на ре анализа и ре разгледување во Собранието, со цел на нивно збогатување со нови демократски вредности и квалитети. - Во контекст на зајакнување на квалитетот на животот и севкупната благосостојба, во рамките на трансформирање на јавниот сектор, ние ќе иницираме трансформација на овој сектор на општинско ниво (јавните комуналните претпријатија) на начин да овие институции се трансформираат во контекст на поквалитетно и послободно приближување на јавните услуги за граѓаните и на поефикасен начин. - НД ќе го отвори процесот на трансформација на јавната и државната администрација со цел изградба на професионална и деполитизирана администрација, ефективна и квалитетна на работа, како и поблиску до граѓанинот.
ПОДЕМ	<p style="text-align: center;">Локален економски развој</p> <ul style="list-style-type: none"> - Законска обврска општините да носат одлуки за намалување на невработеноста со максимално сериозен приод кон иницијативите и можностите за отворање на нови стопански капацитети и работни места; - Вкоренување на критериумот за давање на приоритет на работната професија; - Воведување на законски одредби за зголемување на надлежностите за малите занаети; - Пренесување на управувањето со земјоделско земјиште и со другите природни добра од локално значење; - Обезбедување на услови за порамномерен регионален развој со доследно почитување на законот; - Зголемување на финансиските средства за општините преку зголемување на процентот од ДДВ за општините, преку зголемување на процесот на персонален данок на доход и преку целосно пренесување на данокот на добивка од државно на локално ниво; - Креирање на амбиент за развој на малите и средни претпријатија; - Развој на јавно-приватни партнерства; - Зголемување на капацитетот и надлежноста на центарот за развој на локалната власт; - Поттикнување на функционирањето на јавно-приватно партнерство; - Зголемување на нивото на знаење на општините и регионите за можностите, механизмите и условите за обезбедување на средства преку финансиските средства на ЕУ.
СДУ	<ul style="list-style-type: none"> - Фискална децентрализација: да се осигураат изворите на приходите на регионалната и локалната самоуправа - 20% од уделот во јавните приходи. - Партнерство и координација помеѓу државните тела и јавните претпријатија со локалната самоуправа во спроведувањето на државните програми и управувањето со јавното добро. - Јакнење на регионалниот развој со усогласување на законодавството со ЕУ легислативата, - Избалансиран регионален развој и поголем степен на меѓурегионална и меѓународна размена на искуства и соработка. - Распределба на 20-25% од јавните финансии на регионалната и локалната заедница (како во развиените земји од ЕУ) <p>Регионалната и локалната самоуправа треба да имаат многу поголема власт во:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Просторното планирање, управување и владеење со земјиштето - Заштитата на животната средина и одржливиот развој - Преземање на мерки за изедначување на стандардот и за поттикнување на рамномерен регионален развој. - Во тој поглед потребно е носење на нов закон за финансирање на единиците на локална самоуправа и други посебни закони. СДУ предлага прераспределба на одредени приходи од даноците: - Данокот на доход да се препише на општините - Данокот на добивка да се подели меѓу државата и единиците на локална самоуправа - Данокот на промет со недвижности - државниот дел да им се препушти на општините.

- Ќе продолжиме со заокружување на процесот на децентрализација преку подобрување на условите во социјалната заштита, локалниот економски развој, културата, здравството, спортот и домувањето;
- Ќе обезбедиме предуслови за префрлање на надлежност на локалната самоуправа во доменот на социјалното домување и изградба и одржување на социјални станбени објекти;
- Плански и етапно ќе го спроведуваме префрлањето и на установите кои се од локално значење од областа на социјалната заштита и од културата од централно на локално ниво;
- Со посебна програма ќе го овозможиме префрлањето на објекти и ресурси од областа на спортот од централно на локално ниво;
- Ќе ги определиме формите преку кои општините ќе можат да го користат неградежното земјиште кое е под шуми и пасишта за економски цели;
- Ќе создадеме законски можности за основање на општински здравствени установи за руралните подрачјата за кои пристапот до услугите од примарната здравствена заштита е отежнат.
- За поддршка на локалниот економски развој неизграденото државно земјиште ќе им се даде на управување на општините.

Фискална децентрализација

Проект: „Поволни заеми за општините“

Поради големиот интерес, во новиот мандат ќе обезбедиме атрактивни и поволни кредити и за останатите општини преку реализација на Втор проект за подобрување на општинските услуги. Во втората половина на 2011 година ќе започнеме постапка за одобрување на нов втор проект во висина од 30 милиони евра. Спроведувањето на новиот проект ќе овозможи пристап до поволни финансиски средства за сите македонски општини. На тој начин ќе се реализираат приоритетни капитални проекти од локално значење, што ќе овозможи подобри општински услуги кон населението. Овој проект ќе отвори работа за македонските фирми кои како изведувачите ќе бидат вклучени во реализацијата на проектот.

Проект: „Општински обврзници“

Ќе им помогнеме на општините во Република Македонија да ги издадат првите **општински обврзници** како дополнителен инструмент за подобрување на ликвидноста и обезбедување на финансиски средства за капитални општински проекти. **Зголемувањето на капацитетот и ефикасноста на локалните власти ќе се поддржува и преку:**

- Континуирано зајакнување на приходните капацитети на општините, преку поефикасна наплата на даночните приходи, како и со воведување на нови приходни инструменти кои ќе обезбедат доволно сопствени средства на општините;
- Имплементација на Методологијата за утврдување на пазарната вредност на недвижен имот, донесена во март 2011 година од Владата на Република Македонија, што ќе резултира со подобрена наплата на даноците на имот;
- Поддршка на останатите 6 општини за подигнување на административниот и фискален капацитет и пристап до блок-дотациите, кои не се во втората фаза од процесот на фискалната децентрализација;
- Во текот на 2011 и на 2012 година ќе го реализираме проектот финансиран од УНДП „Социјалните служби во поддршка на социјалниот развој и кохезијата“, кој ќе поддржи подготовка на повеќе модели за распределба на дотацијата од ДДВ со повисок степен на воедначување. Активностите во понатамошниот период ќе бидат насочени кон воспоставување на минимум стандарди на општинските услуги, како и воведување на партиципативно планирање на практиките за испорака на услуги на општините со подобрување на критериумите зараспределба на блок-дотациите;
- Во соработка со Холандија во текот на 2011 година ќе го реализираме проектот „Поддршка на процесот на фискална децентрализација преку зајакнување на капацитетите за стабилно финансиско управување и внатрешна финансиска контрола на локално и на централно ниво“, во кој се вклучени 40 општини.
- Ќе ја измениме распределбата на надоместокот кој се наплаќа од издадени концесии за користење на водните ресурси за производство на електрична енергија. Сега 100% од овој надоместок оди во централниот буџет, а во наредните четири години постепено ќе овозможиме овој надоместок да се распределува во сооднос 50% за централниот буџет - 50 % за локалните самоуправи кои се наоѓаат во дадениот воден слив.

ВМРО-ДПМНЕ

- Посебен фокус ќе биде економската ревитализација на поранешните кризни региони, со што се стреми да се надминат слабостите, што овие региони ги имаат во правец на економскиот и финансискиот развој во развојните економски проекти.

- ДУИ ќе се ангажира општините да се подигнат во сервис за граѓаните, и да се создадат форуми на граѓаните, на кои земаат учество сите социјални, етнички, родови, јазични структури и граѓанското општество. Ние, ќе работиме за создавање на општинските капацитети, кои ќе можат да ги менаџираат административните услуги, и на граѓаните ќе им ги исполнат барањата без доцнење.

- ДУИ ќе се ангажира преку зајакнување на локалната власт, да овозможи еднаков развој на општините и на овој начин, ќе се компензира дисбалансот на локалниот развој како резултат од елементарната дискриминација во минатото. Посебно внимание ќе му се посвети на рамномерниот развој меѓу регионите и урбаните и руралните населени места.

- Ние ќе поттикнеме меѓу општинска соработка, како начин за зголемување на капацитетот и поефективно администрирање на ресурсите. Затоа, преку локалниот економски развој, целта е да се постигне еден поголем регионален економски развој, како европска практика.

- ДУИ ќе му посвети значење на меѓуграничната соработка на општините за приближување на луѓето, меѓукултурна комуникација и релаксирање на меѓуграничните односи. Меѓуопштинската соработка за давање на некои поквалитетни и поевтини услуги, ќе биде една од нашите главни цели

- ДУИ, ќе работи во екипирање на општините со современа опрема и со подготвени кадри, за да ги реализира задачите.

Фискална децентрализација

- ДУИ се ангажира за една поправедна дистрибуција на буџетските средства, меѓу централната и локалната власт, имајќи предвид дека ни една компетенција не може да се врши без да се имаат финансиски-буџетски средства.

- Поделбата на буџетските средства кои ќе им припаѓаат на општините, треба да се има превид некогаш територијалниот аспект и бројот на жителите низ општините. Од друга страна, правичната дистрибуција на средствата ќе му овозможи на локалната власт да подготви среднорочно и долгорочно планирање на буџетите на општините. ДУИ смета дека делот на ДДВ, што актуелно им се доделува на општините од 3 % (според актуелниот закон), не е доволен за локалната власт според нашиот концепт за децентрализација. За ова, ние ќе се ангажираме за зголемување на ДДВ до 6 %, кое ќе овозможи реализација на надлежностите што актуелно ги имаат општините, како и додатните надлежности во иднина. ДУИ ќе се ангажира да пола од данокот на добивка за претпријатијата (актуелно е 10 %), да им го делегира во надлежност на општините со законско право, да тие одлучат на автономен начин за тие 5 %.

- ДУИ предлага зголемување на делот на данокот на лични приходи (актуелно 10 %), кој им се дели на општините од 3 % на 30 %.

- ДУИ преку афирмативните кампањи ќе го стимулира собирањето на даноци во рамките на општината, бидејќи на овој начин, се зајакнува самата општина како институција на граѓанинот.

- ДУИ ќе се ангажира за рамноправен и правичен регионален развој, според еден европски модел и практика. Во Македонија е евидентен регионалниот диспропорционален развој, затоа стремежот на ДУИ ќе биде, зајакнување на регионалните развојни капацитети, имајќи предвид економскиот развој базиран на економските, демографските, социјалните, културните и инфраструктурните параметри. ДУИ ќе се ангажира на интензивирање и подигнување на човечките ресурси и капацитети, екипирање на регионалните центри и нивно обучување, со единствена цел, за да можат да апсорбираат национални средства и европски фондови за забрзување на локалниот економски развој, со цел намалување на регионалниот и локалниот развоен диспаратет.

- ДУИ ќе се ангажира за распределба на 1 % од БДП, за рамномерен регионален развој со цел намалување на диспаратетот меѓу регионите.

ДУИ

СДСМ	<ul style="list-style-type: none"> - Зајакнување и развој на капацитетите на телата на локалната самоуправа и зголемување на советодавната функција на одделенијата за локален економски развој (ЛЕР), преку тренинзи и обуки во соработка со Агенцијата за претприемништво и странски инвестиции. Одделенијата за ЛЕР во секоја општина во земјата, ќе бидат директно надлежни за советодавна, консултативна помош за малите и средни претпријатија во општините низ Македонија. - Создавање на систем за „оне-стоп шоп“ услуги за вадење на дозволи од секаков тип од јавната администрација. - Проект: Унапредување на услугите на третираните општини (Подобрување на транспарентноста, финансиската одржливост и испорачување на конкретни услуги. Фокус на инфраструктура и услугите во општините учеснички, нивните јавни комунални претпријатија (водоснабдување, комунална хигиена), но и енергетска ефикасност, градски транспорт и останато); - Проект за Транспарентно владеење (поттикнување потранспарентно, документирано и одговорно дејствување на локалните власти, поттикнување учество на граѓаните при доне сува ќе одлуки на локално ниво и спроведување на позитивни искуства меѓу локалните власти како во Р. Македонија, така и во регионот. Намалување на нивото на корупција во општините и зајакнување на довербата на граѓаните и бизнисите во локалните власти) - Со измена на Законот за локална самоуправа ќе пропишеме обврска за локалните власти да предвидат мерки и форми на згрижување на стари и изнемоштени граѓани на општината.
НДУ	<ul style="list-style-type: none"> - НДУ се залага локалниот економски развој да биде главна цел, како за централната власт, така и за единиците на локалната самоуправа, преку создавањето на инвестициски фондови и територијални економски совети
ЛДП	<p>Пренесување на следните надлежности од централно на локално ниво:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Услугите за корисниците на социјалната и детската заштита, со целосен трансфер на Центрите за социјална работа од централно на локално ниво - Службата за итна медицинска помош - Дел од полициските работи од Министерството за внатрешни работи од областа на: одржување на јавниот ред и мир, регулирање и контрола на сообраќајот на локалните патишта и улиците - Дел од управните работи од Министерството за внатрешни работи за издавање на: лични карти, патни исправи, возачки и сообраќајни дозволи - значајно зголемување на надлежностите во локалниот економски развој <p>Промени во организацијата на локалната самоуправа</p> <ul style="list-style-type: none"> - Напуштање на монотипниот вид на општини и воведување на политипен вид на општини со различни надлежности во зависност од големината, моќта и изградените капацитети - Разгледување на можноста за двостепеност на локалната самоуправа со трансформирање на сегашните осум плански региони од функционално територијални единици во административно политички региони со што ќе се засили прекуграничната соработка и ќе се зголеми можноста за добивање средства од фондовите на Европската унија - Преиспитување на организацијата и функционирањето на Градот Скопје со намалување на неговата територија во рамките на неговите урбани граници и поголема рационалност во неговото управување преку трансформација на постоечките општини во градски квартави - Избор на совети на единиците на локалната самоуправа според пропорционален модел со листи од отворен тип со што докрај и целосно ќе се испочитува изборната волја на граѓаните <p>Зголемување на финансиските средства на општините</p> <ul style="list-style-type: none"> - Значително зголемување на финансиските средства на општините, и по обем и по структура - Значително зголемување на учеството на локалните приходи во вкупните државни приходи и во БДП - Зголемување на приходите на ЕЛС од персоналниот данок од доход од сегашните 3% на 50% - Пренесување на други типично локални даноци од централно на локално ниво - Искористување на целосниот потенцијал на данокот на имот - Целосно пренесување од централно на локално ниво на надоместоците за концесии од државното земјоделско земјиште и природните богатства од локално значење (шуми, пасишта, минерални суровини, термални извори)

	<ul style="list-style-type: none"> - Обезбедување средства од државниот буџет за финансиско воедначување - Подобрување на капацитетите на локалните власти за управување со даноците и финансиите - Објективно, транспарентно и правично, без политичка пристрасност, распределување на средствата за локалните власти
ЕПМ	<ul style="list-style-type: none"> - Јакнење на улогата на општините во планирањето и реализацијата на регионалниот (економски) развој.
ПДП	<p>ПДП категорично е посветена за интегрално реформирање на сите пакет-закони кои ја инсталирале внатрешната класична политичка колонизација, административна и економска, а особено како неодложен приоритет:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Законот за административно-територијална поделба; 2. Законот за развојните региони; 3. Институционалната одлучувачка структура и на еднаква распределба на владините фондови, како и на европските посветени на консолидација и еднаквоста на социјална и економска кохезија и исчезнувањето на социо-економските разлики меѓу регионите, создадени со законот од 2007 година; 4. Еднаква институционална и одлучувачка структура на еднаква распределба на богатствата и на јавните политики.
НДП	<ul style="list-style-type: none"> - НДП се залага за понатамошно унапредување на процесот на децентрализација во целост и на фискалната децентрализација, во согласност со искуствата на милитетничките држави со развиена демократија. - НДП се залага за подеднаков територијален економски развој на сите региони во Република Македонија и за воспоставување на динамичен економски баланс. Во овој контекст наша цел е промена на сегашниот концепт за регионален развој.
ОМ	<ul style="list-style-type: none"> - Стратешка цел на ОМ е да се обезбеди рамномерен и стабилен развој на сите региони во Македонија, со посебен акцент на руралните средини. Ова ќе го постигне преку децентрализација, зголемување на финансиските дотации за недоволно развиени општини и интензивно инвестирање од страна на Владата во руралната инфраструктура. - Преку развој на јавно-приватно партнерство ќе овозможиме поволни услови за привлекување инвестиции во регионите. <p>Цели и мерки за развој на регионални и локални заедници</p> <p>Примарната цел на регионалната политика на ОМ е да се зголеми конкурентноста на регионалната економија и намалување на големите економските и социјалните разлики меѓу регионите.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Зголемување на конкурентноста на регионалната економија која треба да се развива соодветно со нови технологии. Како важен фактор се јавува изградба на соодветна инфраструктура за поддршка на малите и средни претпријатија; - Нова фаза на административна и фискална децентрализација за да се обезбеди поголема сила за развој на единиците на локалната самоуправа. Региони и единиците на локалната самоуправа мора да имаат многу повеќе од делот на вкупните јавни приходи, во согласност со добрата пракса на децентрализација во ЕУ; - Појасен и посилен систем на солидарноста на побогатите општини во однос на посиромашните; - Нова категоризација на површини со пречки во развојот, со цел да се поправи деформацијата и недоследноста во постојниот систем на дефинирање на областите во специјален статус на финансирање; - Подобра подготовка на македонските региони и единиците на локалната самоуправа за користење на претпристапните и структурните фондови. Неопходно е да се зајакне нивната финансиска способност потребна за ко-финансирање на ЕУ проекти (најмалку 15 -20 проценти вредност), а во рамките на таа - зголемување на флексибилноста и транспарентноста на нивните долгови; - Подобрување на постојниот систем на фискалното изедначување на начин на кој сите граѓаните да имаат приближно ист стандард на услуги во здравството, образованието и социјалната заштита без разлика во кој дел на Македонија тие живеат. - За да се спречи заминувањето на млади и образовни кадри од неразвиените подрачја ОМ гарантира поддршка на сите проекти за вработување и самовработување во руралните средини, но и за едукација и тренинг на сите жители за да им се помогне во креирање визија за сопствениот просперитет, а со тоа и просперитетот на нивните општини.

КАКО И КОЛКУ СЕ СПОМНУВА ЗЕМЈОДЕЛСТВОТО

Земјоделството (или земјоделието) се спомнува во 11 од 15 од понудените програми (73,33%). Најмногу земјоделството го спомнуваат ВМРО-ДПМНЕ (34) и СДСМ (31). Потоа следува групата од 3 политички партии: СДУ (21), ЛДП (15) и ДУИ (14). Во програмите на преостанатите 6 партии: НД, ПОДЕМ, ДД, ЕПМ, НДП и ОМ земјоделството помалку се спомнува.

Табела 5: Колку се спомнува земјоделството (по редослед во избирачко ливче)

Политичка партија	Стр. ¹	Страници ²	Поглавја ³	Спомнување на земјод. ⁴
НД	2/29	21, 24	2/9	4
ПОДЕМ	5/50	3, 11,13,15	1/2	7
СДУ	7/48	7, 22, 23, 24, 25, 26, 34	1/3	21
ВМРО-ДПМНЕ	11/284	144, 145, 147, 148, 150, 151, 152, 153, 154, 194, 195	2/12	34
ДУИ	5/87	17, 32, 33, 34, 44	1/6	14
СДСМ	14/139	21, 22, 23, 24, 25, 27, 28, 29, 30, 34, 41, 46, 69, 132	2/4	31
ЛДП	6/122	38, 47, 48, 49, 50, 110	2/2	15
ДД	3/40	9,15, 36	3/8	3
ЕПМ	1/9	6	1/17	1
НДП	1/10	7	1/8	4
ОМ	5/64	11, 20, 21, 22, 23	2/17	7

1 На колку страници се спомнува (од вкупно колку, на пр. на 2 од вкупно 29 страници)

2 Броевите на страниците во кои се спомнува и може да се прочита повеќе

3 Во колку (од вкупно колку) поглавја се спомнува темата (на пр. во 2 од вкупно 9 поглавја)

4 Колку пати се спомнува темата (експлицитно или нејзини облици и/или синоними)

Најголем дел, 9 од 11 (81,82 %) имаат посветен дел само за земјоделството на различни нивоа од програмите. Останатите две партии (ДД и НДП) земјоделството го имаат вметнато во различни сектори без посебно да одвојат простор за земјоделството.

Исто така, најголемиот дел од политичките партии (10 од 11) нудат одредени конкретни мерки за подобрување на земјоделството и руралниот развој (Види табела 6). Предлозите и мерките главно се однесуваат на подобрување на земјишната политика, субвенции за поддршка на аграрот и руралниот развој, развој на руралните средини, ефикасно управување со ИПАРД и ЛИДЕР фондовите, поддршка на диверзифициран рурален развој, потоа овозможување на пристап до земјоделски кредити, гарантен фонд и инвестиции, мерки за приближување кон европското земјоделство, реформи на земјоделската политика, законодавство и институции, мерки за зголемување на пласман и извоз и др.

Табела 6: Посветени посебни делови од програмата и конкретни мерки за земјоделството

Политичка партија	Посебен дел и наслов	Конкретни предлози и мерки
НД	Земјоделство	Да
ПОДЕМ	Конкурентно земјоделеие -евтина храна за сите	Да
СДУ	Земјоделство и рурален развој-од трпежа до нива	Да
ВМРО-ДПМНЕ	Земјоделство, шумарство и водостопанство	Да
ДУИ	Развој на земјоделството	Да
СДСМ	Производство на храна (земјоделство и преработка на храна)	Да
ЛДП	Земјоделство ориентирано кон резултати	Да
ДД	-	Да
ЕПМ	Земјоделство, шумарство и водостопанство	Да
НДП	-	Не
ОМ	Земјоделство, шумарство и водостопанство	Да

ПОНУДА И ПРЕДЛОЗИ ЗА ЗЕМЈОДЕЛСТВОТО

За најголем дел од политичките партии (10 од 11 или 90,91 %) главен приоритет е правилна земјишна политика пред се во делот на: окрупнување на земјоделското обработливо земјиште, правилно распоредување на слободното земјоделско земјиште, денационализација, категоризација на земјоделското земјиште, доделување на државно земјоделско земјиште на плодотривање, легализација на објекти за земјоделска намена.

Поголем дел (8 од 11) партии (Подем, СДУ, ВМРО-ДПМНЕ, ДУИ, СДСМ, ЛДП, ЕПМ и ОМ) ја спомнале важноста за поддршка на диверзифицираниот развој на руралните средини (туризам, инфраструктура, други економски активности, образование и едукација и сл).

Поголем дел (7 од 11) од политичките партии (Демократија е ре, Подем, СДУ, ВМРО-ДПМНЕ, СДСМ, ЛДП и ОМ) истакнале дека субвенциите за поддршка на аграрот и руралниот развој се една од најбитните мерки за поддршка и развој на земјоделството.

Шест од политичките партии (СДУ, ВМРО-ДПМНЕ, ДУИ, СДСМ, ДД и ОМ) во своите програми ја навеле потребата за подобро и ефикасно управување со ИПАРД и ЛИДЕР фондовите

Кај пет партии (СДУ, ДУИ, СДСМ, НДП и ОМ) наведена е потребата од реформи на земјоделската политика, законодавството и релевантните институции.

Дел од партиите 4 од 11 (ВМРО-ДПМНЕ, ДУИ, СДСМ и ЛДП) во своите програми даваат важност на пристапот до земјоделски кредити, гарантен фонд и инвестиции

Мал дел од политичките партии 3 од 11 (ВМРО-ДПМНЕ, СДСМ и ЕПМ) спомнале мерки за подобро и организирано стопанисување со водите за наводнување и одводнување.

Исто така мал дел од политичките партии 2 од 11 (ВМРО-ДПМНЕ и ЕПМ) во своите програми ја навеле потребата за пошумување и заштита на шумското стопанство.

Табела 7: Предлози во изборните програми за подобрување на земјоделството

Пол. партија	Предлози/заложби
НД	<p>- НД смета дека во земјоделството има недостаток на производи од прехранбените индустриски растенија, додека дефицитарни се повеќе се сточарските производи. На неефикасен начин е искористеноста на земјишниот фонд. Имајќи го предвид овој факт, Нова демократија за зголемување на земјоделското производство ќе преземе мерки за оптимално користење на земјишниот фонд и побрз развој на производството на земјоделските производи, особено во подобрувањето и развојот на сточарството. Поаѓајќи од компаративните предности, производството на овој сектор ќе обезбеди конкурентни вишоци за извоз.</p> <p>- НД ќе се ангажира за создавање на погодни услови за производство на прехранбени производи во земјата елиминирајќи ги ограничувачките фактори за развој на земјоделството, како што се: непостоење на стабилни и стимулативни финансиски извори; елиминирајќи ги недостатоците на законската регулатива во полето на земјоделското производство (денационализација и пренос на правата на користење на земјиштето, со што е оневозможено купо-продажбата на дел од земјата), концесија на земјоделските површини, водните ресурси и другите природни ресурси; скапата поддршка на професионалните консултации и нефункционирање на агро берзата формирана пред неколку години.</p>
ПОДЕМ	<p>Субвенционирање</p> <ul style="list-style-type: none"> - Зголемување на приносите по единица површина; - Сувенционирање на вистинските земјоделци; - Навремена и во целост извршувана исплата на субвенциите; - Субвенционирање растоварено од партиско – политичка селекција и дискриминација.

Модел на поддршка на најсиромашните земјоделски стопанства и земјоделски стопанства со старост над 60 години

Модел на инвестициони вложувања

- Моделот на капитални вложувања подразбира доделување на капитални неповратни средства на комерцијалните земјоделски стопанства.

Модел на руралниот развој

- Зголемување на конкурентноста и атрактивноста на селскиот простор;
- Зголемување на нивото на опременоста и технологијата во земјоделското производство;
- Развој на неземјоделски дејности и рурален туризам;
- Програм за маркетиншка припрема на производите за пазар.

Со оваа програма се кофинансираат развојните проекти на ЕЛС кои се однесуваат на одржливиот рурален развој

Проектите ќе ги опфаќаат следните области:

- Проекти за обнова и развој на селата со активно население;
- Проекти за зачувување на културното богатство;
- Проекти за обновување и афирмација на руралните обичаи и манифестации;
- Проекти за поттикнување и промоција на руралниот туризам и традиционалните рурални занимања;
- Проекти за подобрување на руралната инфраструктура поврзано со развојот на земјоделството;
- Проекти за промоција на автономните квалитетни земјоделски производи - создавање на локални и регионални производни брэнди;
- Проекти врзани со преработката на земјоделските производи – мали семејни рурално-преработувачки бизниси.

Земјишна политика

Стручно советодавна поддршка во земјоделството

Поттикнување и развој на систем на советодавни служби

- Поттикнување и развој на систем на советодавни служби во земјоделството;
- Поттикнување и развој на приватни советодавни служби во земјоделството.

Земјишна политика

- Политика кон необработеното земјоделско обработливо земјиште;
- Политика насочена кон окрупнување на земјишниот посед.

СДУ

Вклучување на консултантска куќа која ќе направи реструктурирање. Во Република Македонија постои огромен дел на необработено земјиште кое би можело да се земе на откуп за садење на нови билки со што ќе се произведуваат суровини за био производи.

Европско земјоделство и рурален развој

- Изработка на повеќегодишна програма за субвенции
- Укинување на дискриминација во политиката на субвенции
- Значително зголемување на буџетот за рурален развој

СДУ Приоритети:

- Да се обезбедат соодветни - фер приходи за земјоделските производители
- Да се зголеми ефикасноста и конкурентската способност на земјоделските производители на домашниот и странскиот пазар
- Да се реформираат институциите поврзани со земјоделскиот сектор во насока на евроинтеграциските процеси
- Да се обезбеди безбедна и здрава храна на потрошувачите
- Да се обезбеди побрз и одржлив развој на руралните подрачја и да се намали јазот помеѓу руралните и урбаните средини
- Да се зачува човековата околина.

Столбови на кои ќе се реализира програмата на СДУ:

1. Реформа на институциите

- Нова организациона поставеност и систематизација на МЗШВ
- Подобрување на човечките ресурси во МЗШВ
- Назначување на МЗШВ како единствен надлежен орган за земјоделско прехранбениот сектор
- Акредитација на платежна агенција (АФПЗРР) за нови мерки
- Реорганизација на Агенцијата за поттикнување на развојот на земјоделството (АПРЗ) Битола

2. Реформа на земјоделската политика

- Директна буџетска поддршка

	<p>3. Реформа на законодавството</p> <p>Рурален развој</p> <p>Промена на ИПАРД програма</p> <ul style="list-style-type: none"> - Да се дозволи набавка на погонска механизација - Забрзување на постапка за акредитација на мерката ТЕХНИЧКА ПОМОШ - Укинување на минимум и максимум капацитети за сите мерки и подмерки - Да се дозволи и нова градба и проширување, а не само реконструкција кај сите мерки и подмерки - Вкупната прифатлива инвестиција од сегашните 800.000 да се зголеми на 1.000.000 евра - Вкупните максимални прифатливи трошоци во рамките на финансискиот период 2007-2013 по правен субјект од сегашните 1.100.000 да се зголемат на 1.500.000 евра <p>Земјишна политика</p> <ul style="list-style-type: none"> - Сертифицирање на примарни и преработени земјоделски производи - Воспоставување на образовен систем за земјоделски производители (продолжително образование во руралните средини)
<p>ВМРО-ДПМНЕ</p>	<p>-Оваа година ВМРО ДПМНЕ ќе ја исполни ветената исплата на субвенции за поддршка на аграрот и на руралниот развој.од 115 милиони евра. За наредните четири години ќе обезбеди дополнителни 585 милиони евра за земјоделците.</p> <p>Земјишна политика – слободното државно земјиште на земјоделците</p> <ul style="list-style-type: none"> - Целосно завршување на распределбата на преостанатите 20.000 ха слободно државно земјиште на земјоделците. - Ќе ги анализираме можностите за решавање на проблемот за користење на државното земјоделско земјиште без договори. - Ќе овозможиме легализација на објектите за земјоделска намена изградени на земјоделско земјиште. - Ќе го окрупнуваме земјоделското земјиште со размена на приватни парцели и други проверени постапки од политиките на ЕУ. - Во насока на окрупнување на земјоделското земјиште во државата, ќе ги решиме предметите на размена на при ватното со државно земјоделско земјиште таму каде што целосно се исполнети предвидените законски услови. - Ќе доделуваме државно земјиште на плодуюживање. -Ќе реализираме мерки за намалување на површините на приватно земјоделско земјиште кои не се обработуваат во подолг временски период. <p>Кредити за земјоделски инвестиции-нови подобрени услови</p> <ul style="list-style-type: none"> -Кредитите што се достапни преку комерцијалните банки за сите видови инвестиции во примарното земјоделство (купување на земјиште, градби за земјоделска намена, машини и опрема, живи животни и др.) ќе можат да се користат со најниски годишни каматни стапки од 3%, како и за сите видови инвестиции во преработувачката индустрија и трговијата (извоз) со годишни каматни стапки од 4%, што претставува намалени каматни стапки за 1 процентен поен во однос на сегашните. -Ќе ги прилагодиме, односно ќе ги усогласиме намените, условите и висината на кредитирањето на земјоделските кредити кон условите за инвестирање кои се бараат согласно со програмата ИПАРД. -Ќе им се овозможи на земјоделците средствата од субвенциите да ги користат за обезбедување на кредитите,со тоа што корисниците на кредитите ќе можат побарувањето на субвенции од АФПЗРР да го приложат какообезбедување кон банките. -Ќе овозможиме директно кредитирање на земјоделството со поволни услови преку Македонската банка за поддршка на развојот. На овој начин ќе се влијае на олеснување на пристапот до финансиски средства сопониска камата. <p>Нови земјоделски задруги, посилни земјоделци</p> <ul style="list-style-type: none"> -Продолжуваме да го поддржуваме формирањето и функционирањето на земјоделските задруги. На новите задруги ќе им се овозможи техничка поддршка за зајакнување на нивниот капацитет за самостојно функционирање. -Ќе воспоставиме систем на континуирани обуки за менаџери кои ќе управуваат со земјоделските задруги. -Ќе организираме национална медиумска кампања за промоција на економското здружување на земјоделците и иницирање на интерес на потенцијалните задружници. <p>Развој на руралните средини - подобри услови за живот и работа на село</p> <ul style="list-style-type: none"> -Ќе кофинансираме проекти за реконструкција или изградба на локална патна мрежа, уредување на јавни површни, патеки, рекреативни објекти и детски и младински

културни центри. Годишно ќе бидат реализирани најмалкупо 15 локални селски патчиња до 1 километар и најмалку 5 проекти за просторно уредување или реконструкција на објекти за социјални намени.

-Ќе го поддржиме процесот на побрзо предавање на земјоделските стопанства на млади земјоделци од 18 до 40 години со обезбедување финансиски стимулации за започнување на новиот земјоделски бизнис во висина од 600.000 денари.

-Ќе го поддржиме формирањето на Л окални акциски групи составени од претставници на локалната самоуправа, бизнис-секторот и од невладиниот сектор за подготовка и спроведување на мерки што произлегуваат од потребите на локалната заедница

-Ќе започнеме со дополнителна поддршка на производството кое се базира на агро-еколошкиот пристап. Со ова ќе се овозможат дополнителни субвенции по грло или површина за одржување на посебни традиционални предели, биодиверзитетот (автохтони видови) и унапредување на традиционалните сорти и видови.

-Ќе го стимулираме развојот на фамилијарни бизниси или остварување на дополнителни приходи од земјоделски и неземјоделски дејности со можност за самовработување особено во калемарство, пчеларство, цвеќарство, занаетчиство, руралниот туризам итн., преку кофинансирање на проектите за диверсификација на активностите во руралните средини.

-Ќе ја поедноставиме законската регулатива за искористување на сезонски работници во земјоделството и преработувачката индустрија. Ќе ја поедноставиме постапката за ангажирање и евидентирање на сезонски работници преку агенции за времени вработувања.

Поттикнување на домашни и странски инвестиции во земјоделското производство, откупот и преработката на земјоделски производи

-Ќе обезбедиме поддршка за отворање и доизградба на 6 пазари на големо и 8 добиточни пазари распределени во секој од планските региони. Финансиската поддршка од страна на државата ќе биде обезбедена по принцип на кофинансирање на трошоците на проекти поднесени од единиците на локална самоуправа.

-Во соработка со единиците на локалната самоуправа ќе понудиме најмалку 5 атрактивни локации за изградба на откупно-дистрибутивни центри за свежо овошје и зеленчук. Дополнително ќе се обезбедат мерки на поддршка на инвестициите за инфраструктурно уредување на парцелите, како и кофинансирање на инвестициите во опрема и машини. Почетната цена за градежните парцели ќе биде само 1 евро/м² или цена од 0,1 евро/м² за закуп на 99 години.

-Ќе изградиме два откупно-дистрибутивни центри со цел полесно привлекување на странски инвеститор заради нивна натамошна продажба или изнајмување во регионите каде е сконцентрирано поголемо производство на овошје или зеленчук. Подготвителните активности за Ресенскиот откупен центар, како обезбедување на градежна парцела, истражување на теренот и подготовка на техничка документација се во завршна фаза, по што започнуваат градежните работи. Вториот откупно-дистрибутивен центар се планира да се гради во Валандово, доколку за Валандово се најде заинтересиран приватен инвеститор за таков центар. Во тој случај, локацијата на вториот државен откупно-дистрибутивен центар ќе биде на друго место.

-3.000 хектари државно земјоделско земјиште со парцели со големина од 30-200 ха во сите земјоделски региони во Македонија ќе биде дадено под закуп на домашни и на странски инвеститори врз основа на издржани инвестициски програми. Земјиштето ќе биде наменето за производство на производи со конкурентна предност како градинарски култури, подигање на овоштарници и лозови насади, насади со маслинки, бадеми, мандарини и малини, хортикултура и за подигање на оранжерии (вклучително такви кои користат геотермална енергија или енергија добиена од биомаса).

-Проект 50 нови винарски визби, кој вклучува понуда на 50 атрактивни градежни локации во винарските региони за нови винарски визби со можност за користење на државна поддршка со кофинансирање на дел од трошоците преку програмата за рурален развој. На овој начин заинтересираните домашни и странски инвеститори ќе ја зголемат конкуренцијата во винарската индустрија. Парцелите се веќе подготвени за огласување за заинтересирани инвеститори и со првите огласи ќе се започне веќе на почетокот на оваа есен. Почетната цена за градежните парцели е само 1 евро/м² или цена од 0,1 евро/м² за закуп на 99 години.

-Ќе го поддржиме приватниот сектор во реализацијата на конкретни проекти. Средства ќе бидат достапни од програмите за рурален развој и ИПАРД, како и кредити од ЗКДФ. Поддршката ќе се состои во изнаоѓање локации, инфраструктурно уредување на земјиште, кофинансирање, помош при обезбедување на поволни кредити и субвенции за техничка помош.

Со подобар маркетинг до сигурен пласман

- Ќе организираме и ќе поддржуваме програми за промоција на национални брендови на нови алтернативни пазари (Русија, Кина, Блискиот Исток и др.), и домашни маркетиншки кампањи за производителите со ниска национална потрошувачка, како што е на пример виното (поради потребата за подобрување на имиџот на винска земја). Кампањите организирани и спроведени од националните здруженија и национални асоцијации на производители ќе бидат значително кофинансирани преку годишните програми за финансиска поддршка по претходно одобрена програма.
- Ќе дадеме поддршка на национални здруженија на производители за воведување на знак за квалитет за означување на ознака за потекло, географска ознака, традиционален специјалитет на земјоделски производи. Приоритет ќе се даде на македонското јагне, кочанскиот ориз, како и други производи зависно од интересот на производителите. Поддршката ќе вклучува и спроведување на национална кампања за придобивките од заштитата на квалитетот.
- Повеќе информации за земјоделските пазари. Ќе воведеме редовно информирање на земјоделците преку МРТВ и Пазарниот информативен систем при Министерството за земјоделство, кој ќе обезбедува неделни, месечни и годишни информации од пазарите на големо со земјоделски производи, сточните пазари и откупно-дистрибутивните центри, особено за тоа какви се цените, каде и колку се бараат одредени производи, како и предвидувања за движењето на пазарот во следните сезони.
- Ќе се обезбеди финансиска поддршка за воведување на пазарни стандарди за класификација на квалитетот на производите согласно со новите правилници, како и мерки за воведување на повисоки пазарни стандарди барани од странските трговци (ГЛОБАЛГАП и др). Мерките на поддршка ќе бидат вклучени во годишните програми за финансиска поддршка со кофинансирање на трошоците и повисоки субвенции за 20% за воведување на стандардите.
- Ќе го воспоставиме Агро-советот како постојан форум на дијалог помеѓу јавниот и приватниот сектор, соработка и вклучување на учесници во процесот на одлучување за политиките наменети за земјоделците и за преработувачите.

Поорганизирани институции, помалку комплицирани постапки за земјоделците

- Земјоделците нема да имаат потреба да вадат имотни или поседовни листови. Со завршување на целосно функционалниот Единствен регистар на земјоделски стопанства поврзан со Катастарот на недвижности и Регистарот на животни во Агенцијата за храна и ветеринарство, земјоделците нема да имаат обврска да вадат докази за сопственост на земјиштето што го обработуваат.
- Сите документи за субвенции што се издаваат од органи на државна управа ќе се обезбедуваат по службена должност.
- Целосно ќе се заврши Системот за идентификација на земјишни парцели, Винскиот катастар и Катастарот на овошни насади и маслинки. Системот ќе овозможи точно одредување на парцелите што ги обработуваат земјоделците, поедноставување на постапките за аплицирање за субвенции и поголем годишен увид во произведените количини.
- Ќе обезбедиме бесплатни квалитетни стручни совети за земјоделците. Државната советодавна служба ќе претставува партнер и современ ефикасен сервис за давање на потребните корисни совети на земјоделците со постојано присуство на терен и директни контакти со земјоделците. За таа цел, Агенцијата за поттикнување на развојот на земјоделството институционално ќе се зајакне за постигнување на квалитет на услуги усогласен со потребите на модерното земјоделство и зголемување на одговорноста во работењето.
- Со цел обезбедување на определени совети во делот на менаџмент на фарма, воведување на стандарди за квалитет и други дефицитарни услуги кои не можат да се обезбедат од државната советодавна служба, финансиски ќе ги поддржиме овластените приватни советници, лиценцирани од страна на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, чии услуги по стимулативни цени ќе ги користат земјоделците.
- Мрежата на сметководствени податоци од земјоделски стопанства - ФАДН, базирана на репрезентативен примерок на фарми ќе биде целосно функционална. Од системот земјоделците ќе добиваат релевантни податоци за подобрување на нивното економско и финансиско работење, а институциите ќе добиваат информации за квалитетни политики.
- Ќе отвориме центар за повици и информирање во Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство. Земјоделците и другите корисници на политиките во

земјоделството ќе можат брзо и точно на бесплатен телефон да ги добијат сите потребни информации за која било област од надлежност на Министерството, додека Агенцијата за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој ќе обезбеди неколку линии целосно достапни за брзи информации на земјоделците околу исплатата на субвенциите.

- Во рамките на Државниот инспекторат за земјоделство ќе отвориме и ќе промовираме постојана бесплатна телефонска линија за пријавување на прекршување на законите во областа на земјоделството, неовластена трговија со репроматеријали, злоупотреби од страна на откупувачите и други неправилности. Ќе воведеме и механизми на контрола врз работењето на земјоделските инспектори, со цел да се спречат можните злоупотреби на правата на земјоделците.

- Ќе воспоставиме систем за планирање на истражувањето во областа на земјоделството и руралниот развој преку повеќегодишната програма за истражување подготвена во консултации помеѓу Министерството за земјоделство и земјоделските истражувачки институции.

- Ќе ги реновираме објектите на 10-те најголеми подрачни единици на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство во „најземјоделските“ региони заради обезбедување на соодветни просторни и технички услови за прием на земјоделците при аплицирањето и услови за работа на вработените.

- Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство ќе добие нова современа зграда, со што ќе заштедиме средства за закупнина на простор и ќе обезбедиме полесен пристап на земјоделците до службите кои ќе бидат сконцентрирани на едно место.

Стопанисување со водите – организирано наводнување и одводнување

- Проект „Наводнување на јужната долина на реката Вардар“ – втора фаза

- Проект „Подобрување на искористеноста на водите од сливот на реката Злетовица“ – започнување на втора фаза

- Изградба на Хидросистемот Лисиче – започнување на втора фаза

- Нови големи капитални проекти: Брана на Оризараска Река, Брана во Гевгелиско, Систем за наводнување од Брана Маркова Река-Куклиш, Помали инфраструктурни проекти од големо значење за подобрена енергетска и функционална ефикасност на водостопанските претпријатија и унапредено наводнување, Реорганизација на водостопанските претпријатија и водните заедници, Чистење на најмалку 60 км водотеци и мрежа за наводнување и одводнување годишно, Акциски план за зголемување на наводнуваната површина, Поголеми инвестиции и изградба на ефикасни системи за наводнување по принципот капка по капка.

Здрава и безбедна храна за населението

- Ќе подготвиме долгогодишна стратегија со активни мерки и политики за подигнување на квалитетот на семенскиот и саден материјал, со цел на подигање на просечните приноси, подобрување на квалитетот на готовите производи, намалување на увезените заразни болести и заштита на земјоделците од злоупотреби-

- Целосна либерализација на ветеринарните услуги - подобра и поевтина услуга за сточарите. Ветеринарните услуги ќе ги направиме подостапни за сточарите преку слободен избор на ветеринарното друштво врз основа на меѓусебен договор и без спроведување на какви било претходни тендерски постапки и ограничување на бројот на вклучени ветеринарни станици.

- Ќе подготвиме и ќе реализираме повеќегодишна програма со ефикасни мерки и прецизни индикатори за подобрување и следење на квалитетот на млекото со цел постепено усогласување со бараните европски стандарди. За надгледување на процесот ќе се формира координативно тело составено од претставници на засегнати страни.

- Ќе поддржиме формирање на уште две регионални лаборатории за јужниот и за источниот дел од Македонија за испитување на хигиена и квалитет на млекото заради соодветно покривање на целата територија на државата што ќе ги намали трошоците и ќе го забрза времето за анализа на млекото

- Ќе го завршиме процесот на класификација на операторите кои работат со храна од животинско потекло од аспект на исполнетост на стандардите за безбедност на храна.

- Ќе воспоставиме ефикасен и транспарентен систем за нивно редовно следење во постигнувањето на минималните стандарди за безбедност на храна.

- Ќе воспоставиме систем за третирање, собирање и преработка на отпадот од животинско потекло на целата територија на државата. Активностите за дизајнирање на системот, подготовка на проектна и тендерска документација ќе завршат до ноември 2011 година, а целиот систем треба да биде во одмината фаза на имплементација во 2015 година.

- Ќе спроведеме кампања за промоција и обуки за земјоделците за добра земјоделска практика како основа која треба да им помогне на земјоделците во примена на исправни методи на земјоделско производство и на одржливите земјоделски практики. Активностите ќе бидат поддржани и имплементирани, и подоцна дел од редовното работење на советодавните служби.

- Ќе се воспостави регистар за пчелни семејства со одбележување на пчелните семејства за поуспешно следење на болестите и поголема контрола на бројот на пчелните семејства во државата, како еден од конкурентите производи со извозен потенцијал.

- Преку јавно-приватно партнерство ќе овозможиме изградба на најмалку еден современ расадник за семенски и саден материјал за производство на здравствено-исправен расад. Расадниците треба да ги покријат потребите за расад во подрачјата со интензивно градинарско производство, особено југо-источниот и други региони во државата. Со расадникот ќе се овозможи подигање на здрав расад во санитарно исправни и климатско стабилни услови.

Пошумување за зелена Македонија

- Ќе го трансформираме ЈП Македонски шуми во модерен европски систем кој ќе се грижи за развојот и за заштитата на шумскиот фонд во државата.

- Во наредните четири години ќе извршиме пошумување на нови 5.000 хектари голини и ерозивни земјишта. Два пати во текот на секоја година, преку популарната граѓанска иницијатива „Денот на дрвото – засади ја својата иднина“ и други програми ќе се пошумуваат просечно по 1.250 хектари, односно најмалку 7 милиони садници годишно со автохтони лисјарски (меѓу кои: продуктивни дрвни насади како костен, лешник, орев и др.) и иглолисни садници. Дел од редовните годишни активности ќе опфаќаат поддршка на активностите на најмалку 3 локални самоуправи годишно за уредување на јавните површини во руралните општини.

- Ќе ги поедноставиме постапките за добивање одобрение за сеча на сопствениците во приватните шуми и олеснување на постапките за транспорт, особено за помали количини дрвна маса за сопствени потреби.

- Ќе обезбедиме поголема заштита на шумите од дива сеча преку зајакнување на капацитетите на шумската полиција со човечки ресурси, материјално технички средства и обука на вработените. Ќе донесеме нов закон за соодветно регулирање на правата и обврските на припадниците на шумската полиција согласно со спецификата на дејноста. Носител на активноста е Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, а активноста ќе се реализира преку ставките на буџетот.

- Ќе се воспостави Шумарски информативен систем. Информативниот систем ќе обезбеди база на податоци за шумарството, вклучително и гео-референцирани податоци, со кои ќе се овозможи национална инвентаризација на шумите, сертифицирање и валоризација на шумите по сортиментна вредност, како и воспоставување на информативен систем за и превенција од шумски пожари.

- Ќе ги зголемиме капацитетите за производство на шумски саден материјал преку зголемување на бројот на расадници и инвестиции во системите на наводнување во рамките на Македонски шуми. Ќе се направат дополнително два расадници со цел задоволување на зголемените потреби на шумскиот саден материјал.

- Ќе спроведеме набавка на **опрема за гаснење на шумски пожари** во рамки на проектот „Зајакнување на националната подготвеност за шумски пожари“ поддржан од ФАО. Со набавката ќе се обезбеди лична опрема за пожарникарите со која ќе располага ЈП Македонски шуми со цел унифицирање на опремата и поголема заштита.

Враќање на традицијата на автентичниот начин на рибарење на Дојранското Езеро

- Преку измена на Законот за рибарство и аквакултура ќе се овозможи концесијата за доделување на користење на Дојранското Езеро да се врши на специфичен начин согласно со вековните традиционални методи на риболов во мандри и со корморани кој е зачуван на уште едно друго место на планетата и на поголем број концесионери.

- Покрај зголемување на туристичката понуда на Дојран и поширока презентација на нашите традиционални вредности, оваа новина треба да овозможи и можност за ангажирање на над 10 правни субјекти со по неколку вработени.

	<p>- Со цел на подобра институционална организација и презентирање на интересите на земјоделскиот сектор, ДУИ ќе го помогне и стимулира организирањето на земјоделците во комори на земјоделците, покрај стопанските комори.</p> <p>- Од аспект на развојот на секторот на земјоделството, ДУИ ќе се стреми во привлекување на донациите и кредитните линии од меѓународните финансиски институции, за финансиска поддршка на земјоделството, како Светска банка, Европската агенција за реконструкција, ФАО, кредити од Прокредит банка, како и јапонската кредитна линија. Со особено значење во овој правец, ќе биде соработката со Организацијата за храна и земјоделство, со меѓународен карактер.</p> <p>- ДУИ ќе ги подржи програмите и ќе се ангажира за директна поддршка, наменето за индивидуалните производители и земјоделските претпријатија, основајќи се на принципот на поделба на средствата од буџетот, по глава и земјена површина.</p> <p>- ДУИ се ангажира стратешката култура на земјата, како тутунот, вината, зеленчукот и јагнешкото месо да се субвенционираат од буџетот.</p> <p>- ДУИ ќе му посвети особено значење на руралниот развој на земјата.</p> <p>- Во рамките на развојот на земјоделството, ДУИ ќе се обиде, да се направат чекори во правец на хармонизирање на меѓународните стандарди, и ќе работи во правец на измена на адекватните закони и хармонизирање со меѓународните конвенции, кои се во сила, во заштита на ветеринарното здравство и фито санитарниот систем.</p> <p>- ДУИ ќе придонесе во иднина земјоделството да претрпе измени, како резултат на почетокот на реформите во овој сектор. Со зачленувањето на Македонија во СТО, да се искористи можноста за зголемување на извозот на земјоделски производи – прехранбени; како на пример зголемување на количеството на овие производи во земјата, од една страна, додека малата заштита од увозот од друга страна, како и намалувањето на производната цена, поголемата конкуренција во земјата и светот, либерализација и билатерални договори за слободна трговија, кои се потпишани со соседните земји, каде Македонија ќе биде интегриран дел на регионалниот пазар, заедно со земјите од ЕУ и земјите од поранешна Југославија, Турција, Украина и Молдавија, каде ќе се опфати една популација од 600 милиони жители. Како резултат на ова конкуренција особено голема, ќе има потреба за зајакнување на конкурентните способности на земјоделските производи на регионалниот пазар.</p> <p>- Во врска со инструментот за претпристапна помош за рурален развој – ИПАРД, ДУИ ќе се стреми кон реализација на оваа програма, од која основните придобивки ќе бидат:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Подобрување на ефикасноста на пазарот и стандардите на Европската Унија, преку реконструкцијата и надградбата на земјоделскиот – прехранбениот сектор, до стандардите на ЕУ, како и преку зголемување на конкуренцијата на земјоделските производи, за пристап кон ЕУ. • Развој на руралната економија преку диверзификација на економските активности во руралните средини, со цел да и се овозможи на населението дополнителни извори на приходи и отворање на нови вработување во руралните средини. <p>- ДУИ ќе се стреми да стратегијата и реформите во земјоделскиот сектор, се базираат на три основни столба: реформи во политиката, во институциите и легислативата.</p> <p>- Во сферата на агрокомплексот, со цел на подобро институционално организирање и презентирање на интересите на земјоделскиот сектор, ДУИ ќе го помогне и стимулира организирањето на земјоделците во различни облици, покрај стопанските комори. Од аспект на развојот на секторот на земјоделството, ДУИ се стреми во привлекување на донациите и кредитните линии од меѓународните финансиски институции за поддршка на земјоделството, стимулирање на кредитните линии за собирање, обработка и конзервирање на земјоделските производи, како и за кредитирање на земјоделската машинерија, изградба на хидростопански објекти, кои служат за снабдување со вода, енергетика и за наводнување.</p>
<p>ДУИ</p>	<p>Новата Влада ќе донесе Национална стратегија за производство на храна која ќе ги опфати сите сектори на земјоделското производство и преработувачката прехранбена индустрија и која ќе биде основа и насока за планирање на производството. Во нејзиното изготвување ќе бидат вклучени домашната и странската научна јавност, бизнисот, здруженијата на земјоделците, асоцијациите на преработувачите, потрошувачите, со еден збор сите релевантни фактори.</p>

СДСМ

Ќе презема мерки за создавање на модерен и конкурентен земјоделски сектор со достоинствени земјоделци чија професија ќе биде привлечна и профитабилна особено младите земјоделци, како нивен избор, а не како принуда.

Некои од најважните цели во земјоделството ќе бидат:

- Зголемување на бројот на регистрирани земјоделци.
- Ефикасна буџетска поддршка со цел зголемување на земјоделското производство, промена на структурата на земјоделското производство со промена на производната технологија и зголемување на квалитетот на земјоделските производи.
- Создавање вистинска можност за искористување на претпристапните фондови од ЕУ за поттикнување на земјоделството, како и други проекти во насока на воведување на нови профитабилни технологии.
- Градење контролен механизам приходите да се враќаат во селата за подобрување на нивната инфраструктура.
- Зголемен извоз на македонски квалитетни земјоделски производи.

Мерките на новата Влада ќе бидат насочени кон тоа:

- Земјоделското земјиште да биде во рацете на вистинските земјоделци.
- Земјоделството да не зависи од временски непогоди.
- Да се постигне развој на руралните средини и враќање на животот на село.
- Земјоделците да добијат можност за надградба на своето знаење и вештини.
- Да се обезбедат услови за производство на здрава храна.
- Да се обезбедат услови за пласман на земјоделските производи.
- Да се сочуваат автохтоните сорти растенија и раси добиток.
- Да се обнови и модернизира земјоделската механизација.
- Земјоделството да се приспособи на влијанието на глобалните климатски промени.

Субвенционирањето во земјоделството ќе биде приоритет, но со однапред дефинирани цели и ефекти кои сакаме да ги постигнеме. Затоа ќе донесеме посебен закон за субвенционирање на земјоделското производство, кој ќе биде замена на досегашните неуспешни владини програми за субвенции во земјоделството. Субвенциите ќе бидат наменети за вистински развој и осовременување на земјоделството. Субвенционирање по грло добиток и по единица површина за секој вид на обработено земјиште согласно моделот на субвенционирање на ЕУ. Со тоа се врши суштинско приспособување на земјоделското производство во Република Македонија на критериумите на ЕУ, и многу му се олеснува во иднина на индивидуалниот земјоделец користењето на средствата од фондовите на ЕУ.

Регистрација на земјоделците

Новата Влада ќе ја поттикне регистрацијата на земјоделците како семејни земјоделски фирми.

За таа цел, новата Влада:

- Ќе обезбеди средства за покривање на трошоците за плаќање на социјални придонеси во висина на минимална плата.
- Придонесите ќе се платат за лицето на кое е регистрирана фирмата.
- Социјалните придонеси ќе се плаќаат во период од 3 години од денот на регистрирање на семејната фирма.
- Ќе обезбеди помош за отворање на фирмата.
- Ќе донесе посебна регулатива за регулирање на сите прашања поврзани со работењето на семејните земјоделски фирми.

Субвенционирање на земјоделството

Новата Влада нема да ги намали субвенциите во земјоделството. Напротив, ќе се залага за реорганизација на земјоделството за да се олесни пристапот на македонскиот земјоделец до средствата од фондовите на ЕУ, со што вкупните средства кои одат во земјоделството ќе бидат значително поголеми од сегашните.

- Преку сметката на фирмата во банка ќе се врши плаќањето за репроматеријали и продажба на реколтата, и ќе се примаат парите од субвенциите.
- Земјоделско земјиште Новата Влада од корен ќе ја измени досегашната практика на доделување на користење на државното земјоделско земјиште. Максималното државно земјиште кое може да биде доделено ќе биде ограничено, според категоријата и квалитетот, со цел да се создадат пазарно ефикасни правни субјекти. Државното земјоделско земјиште ќе се даде на користење на вистинскиот земјоделец, оној кој живее само од земјоделската дејност. Така, распределбата на земјоделското

обработливо земјиште во сопственост на државата, кое се дава под концесија ќе им донесе корист на вистинските земјоделци и на државата.

- Ќе извршиме ревизија на веќе доделеното државно земјоделско земјиште и ќе ги ажурираме судските спорови кои се водат за земјоделско земјиште.

- Ќе ја направиме категоризацијата на земјиштето според квалитетот, од што ќе зависи големината на доделеното земјиште и висината на концесијата.

- Ќе извршиме децентрализација на доделувањето на користење на државното земјоделско земјиште со учество на локалната самоуправа, заради правично доделување и подигнување на квалитетот на животот во селските средини преку распределба на приходите од концесионирање на земјоделското земјиште во сооднос 50% - 50% општина - држава.

- Средствата добиени од концесијата задолжително со закон ќе се инвестираат за тампонирање на полските патишта, чистење на канали, изградба на системи за наводнување, електрификација на полето и слично.

- Ќе поттикнеме обезбедување на кредити за закуп на земјоделско земјиште со ниски камати (1-2%), подолг рок на отплата (15 г.) и максимално 10 хектари.

- Ќе создадеме можност за промоцијана нова кредитна линија во соработка со банки, или со помош од меѓународни финансиски институции.

- Ќе го стимулираме окрупнувањето на земјиштето и по примерот на повеќе европски земји ќе го ревидираме наследното законодавство за да не се уситнуваат земјоделските посеји.

- Со агротехнички мерки ќе го подобриме бонитетот на земјоделското земјиште (комасација, арондација, мелиорација). Посебен акцент се става на комасацијата, која ќе добие карактер на комплексно уредување на просторот. За таа цел ќе преземеме активности за ажурирање и модернизација на евиденцијата и регистрацијата и ќе воведеме Земјоделски информативен систем, интегриран земјоделски контролен систем и катастар на земјоделско земјиште.

- Заради целосно технолошко екипирање на потесната аграрна средина ќе го стимулираме заедничкото користење на земјоделската механизација, а не на индивидуалниот одгледувач на култури (машински прстени).

- Локалната самоуправа ќе биде вклучена во доделувањето на користење на државното земјоделско земјиште (концесија). Ќе се изврши парцелизирање на целокупното државно земјоделско земјиште, на парцели поголеми од 10 хектари и понуда за изнајмување на истите под закуп по симболични цени во случај на склучување на договор од најмалку 5 години и обврска за вработување на определен број лица.

- За секој регистриран земјоделец ќе овозможи бесплатни агрохемиски и педолошки анализи на почвата и советодавна поддршка за соодветно искористување на истата.

- Ќе воведо систем за информирање на регистрираните земјоделци за очекуваните движења во светот во поглед на производството, понудата и побарувачката за земјоделски производи во наредната година. Ќе воведо обврска за Министерството за земјоделство секоја година јавно да ги објавува препораките за сорти на производи и до колку максимум хектари да се произведуваат.

- Во составот на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство ќе формира Заеднички пазарни организации кои ќе бидат составени од претставници на министерството, производителите, преработувачите, трговците, научната јавност и сите оние кои учествуваат во производството на одредена група земјоделски производи. Овие организации ќе работат на стандардизирање и одредување на квалитетот, класите, цените и политиките по групи на сродни производи, како на пример за млеко, житарки, градинарски производи, овошје, месо итн. Формирањето на овие организации е воедно и обврска која ја имаме преземено према ЕУ, а сегашната Влада очигледно нема капацитет да го спроведе.

- Ќе поддржи воспоставување едукативни центри поддржани од локалните самоуправи, кои би нуделе едукативни програми за интензивно земјоделско производство со практични обуки за најновите агротехнички мерки, имплементација на стандарди, благосостојба на животните, справување со цврстиот и течниот отпад на фарма, водење на матично книговодство, правилно ракување со машини и механизација (практично полагање) итн. Истите центри би нуделе и тренинг-програма за преквалификација на земјоделска дејност потврдена со добивање диплома/сертификат која понатаму би послужила за добивање на одредени поволности од државата.

Новата Влада ќе го олесни пристапот на примарните земјоделски производители до финансиски средства:

- Ќе формира гарантен фонд за примарните производители преку Македонската банка за поддршка на развојот или Министерството за земјоделство. Со овој фонд ќе се

гарантираат обврските на примарните земјоделци за новоземени кредити од банките во износ до 80% од новоземениот кредит.

- За краткорочни кредити, максималниот износ на гаранцијата за поединечен земјоделец ќе биде 25% од приходот што тој го остварил, со што ќе се овозможи рамномерна искористеност на оваа поволност согласно тоа кој земјоделец колкави приходи остварил.

- За долгорочни инвестициски кредити овој процент ќе изнесува 75% од остварениот приход.

- Каматната стапка на кредитите ќе биде ниска, затоа што банките ќе имаат првокласна гаранција од државата.

- Ќе преговараме со ЕУ за ревидирање на мерките од ИПАРД и останатите компоненти од ИПАфондовите што се поврзани со земјоделството и за олеснување на аплицирањето за нив. Со воведување посоодветни мерки и поедноставни административни процедури за аплицирање ќе постигнеме поголем интерес и искористеност на фондовите, која сега, токму поради несоодветноста на мерките и комплицираната администрација е многу мала.

- “Зелена нафта“ за регистрираните земјоделци. Новата Влада ќе воведат посебна субвенција за регистрираните земјоделци со која ќе се овозможи набавка на поевтина нафта. Висината на субвенцијата ќе зависи од големината на земјоделската површина што се обработува.

- Ќе овозможиме покривање до 50% на трошокот за квалитетен саден материјал, за овошни култури кои се интерес за државата, а за чие одгледување постојат оптимални услови.

- Ќе овозможиме финансиска поддршка од државата во висина од 3.000 евра за формираните земјоделски задруги или кооперативи. Вработените и основачите на овие форми на здружување ќе ги користат истите поволности во првите три години како и регистрираните земјоделци.

- Ќе обезбедиме буџетско финансирање со 5 милиони евра годишно на земјоделските задруги и кооперативи за изградба и набавка на опрема на преработувачки капацитети за производство на финални производи од сопствени сировини (за 100 компании по 50.000 евра).

- Финансиска поддршка за промоција на руралниот и вински туризам.

- Директна државна помош за млади земјоделци или почетници.

- Финансиска помош за покривање на трошоците за воведување на стандардите за безбедност и квалитет на храна, како што се HACCP, GLOBALGAP, ISO.

- Преку редовното одржување на каналската и одводната мрежа, ќе работиме на зголемување на искористувањето на изградените системи за наводнување, чие моментно искористување е на ниво од 30%.

- Ќе стимулираме поголема соработка помеѓу производителите и добавувачите за да се обезбеди адекватно и навремено обезбедување на производи во правец на континуирана понуда на квалитетни сировини (сортирање, класирање и испорака), како и дефинирање на откупните цени за сировините пред почеток на сезоната.

- Ќе бараме склучување нови билатерални договори со други држави за да се намалат увозните давачки за нашите земјоделски производи за да се овозможи полесен влез на странските пазари, особено пазарите на бившите Советски републики и Западна Азија.

- Ќе работиме на приближување на примарниот до секундарниот производител на прехранбени производи. И покрај тоа што во Република Македонија статистички постои вишок на земјоделски производи во споредба со преработувачките капацитети (приближно 120-130%), експертските истражувања укажуваат на недостаток на репроматеријали (земјоделски производи) за секундарното производство на храна. Тоа е последица на сезонскиот карактер на производството на примарни земјоделски производи.

- Дополнително ќе го поддржуваме производството кое нема да зависи од сезонскиот карактер односно за кое ќе има континуирана побарувачка, како и за производството на земјоделски производи кои се произведуваат надвор од природните сезони на производство.

- Ќе ги субвенционираме до 20% трошоците за интегрирање на организациите на земјоделци и сточари од Македонија со регионалните откупни центри преку договори за производство на одредени сорти на производи и нивен гарантиран откуп.

- За секој кој ќе сака да инвестира во откупно дистрибутивен центар за земјоделски производи, конзервна фабрика или фабрика за обработка на земјоделските производи ќе доделиме по 7000 m² бесплатно државно земјиште со изградена инфраструктура и ослободено од комуналии. Во првите 3 години од буџетот ќе ги покриеме и каматите

по кредитите за таков вид на инвестиции. Целта е да поттикнеме натпревар помеѓу откупувачите во откупот на земјоделските производи - кој да го откупи земјоделското производство. Така ќе постигнеме посигурен пласман и повисоки цени на земјоделските производи.

- Буџетска финансиска поддршка на компаниите извозници на конзервиран зеленчук и овошје за калибрирање на производството и за подобрување и користење на современа, атрактивна и брендирана амбалажа.

- Ќе обезбедиме поддршка за стимулирање на извозот преку модел на стимулации за покривање на трошоците за транспорт до крајната дестинација.

- Промоција на стратешки значајни производи за извоз, кои ќе бидат избрани врз основа на два критериума: степенот на нивната финализација и ценовната чувствителност.

- Обезбедување на силна маркетинг и промотивна поддршка за извозниците со што ќе им се помогне во намалување на промотивните трошоци кои се неопходни за нивно позиционирање на извозните пазари.

- Поддршка за заеднички настап (промоции) на повеќе преработувачи на странските, однапред утврдени, пазари под национален бренд.

- Ќе даваме поддршка за етикетирање на производи со географско потекло, за брендирање на автохтони и домашни производи, за извоз на брендиран производ со додадена вредност итн.

Хаосот во производството на тутун ќе го решаваме систематски:

- Активно ќе се вклучиме во преговорите помеѓу тутунопроизводителите и откупните компании со цел да се постигнат колку е можно повисоки цени на откупните класи тутун.

- Ќе извршиме измени на законот за тутун во правец на намалување на бројот на откупни класи во заеднички интерес на тутунопроизводителите и откупните компании.

- Ќе ги извлечеме земјоделците - производители на тутун од сегашната потчинета состојба во која се наоѓаат. Ќе мора ризикот и карот од производството на тутун да се распределат помеѓу земјоделците и откупните компании, а не ризикот во целост да го носат земјоделците. Затоа Новата Влада, ќе гарантира дека ќе биде откупена целата реколта тутун произведена во 2011 година. Притоа, за реколтата од 2011 година субвенциите ќе бидат исти со тие исплатени за реколтата од 2010 година.

- Ќе ги задолжиме откупните компании навремено, пред да почне садењето на тутунот (уште при распределба на семенскиот материјал) да ги склучат договорите со тутунопроизводителите, а врз база на така склучените договори ќе се издаваат белите картони.

- Ќе ја олесниме и финансиски поддржиме пренамената на производство на земјоделците, од производство на тутун на производство на друга култура. На сите регистрирани земјоделци кои порано произведувале тутун, а не можат да склучат договор со откупните компании или ќе решат да го пренаменат своето производство, новата Влада ќе им додели субвенции за производство на други соодветни култури по примерот на ЕУ (лековити, ароматични растенија и др.)

- Со цел да ја подобриме работата на Државниот инспекторат за земјоделство и да се заштитат тутунопроизводителите при откупот на тутун, ќе овластиме обучени лиценцирани лица да вршат контрола на класифицирањето.

- Ќе бараме трајно решение за Тутунскиот комбинат во Прилеп по пат на јавно-приватно партнерство.

Покрај општите мерки за решавање на пласманот на земјоделски производи, посебни мерки ќе бидат:

- Во услови на огромен вишок на произведено грозје, како што е случај во последните две години, ќе се стимулира производство на дестилат кој може да се складира на подолг рок и да се пласира на светските пазари. Со ова ќе се овозможи визбите да се растеретат и нормално да го откупуваат грозјето на лозарите.

- Едукација на лозарите поврзана со постигнување висок квалитет наместо трка по поголем квантитет на произведено грозје.

- Реструктурирање на површините под лозови насади низ субвенционирање на винските сорти грозје од повисоко ниво на квалитет. Моментно над 61% од лозовите насади се постари од 15 години, а асортиманот на вински сорти грозје е несоодветен во однос на квалитетот и пазарната атрактивност.

- Техничка и фокусирана финансиска помош при изборот и подигање лозови насади со вински сорти кои се најпогодни согласно географските, почвените, климатските фактори и барањата на пазарот.

- Поттикнување на производството на органско вино.

- Учество во покривање на трошоците за студирање до 10 студенти годишно на последипломски студии во странство, за совладување на современите технологии во лозарството и производството на вино.
- Стимулирање за подобрување на конкурентноста на македонските лозари и винари, подобрување на имиџот на македонското вино на меѓународните пазари, подобрување на позициите на постојните и отворање нови пазари за македонското вино.
- Субвенционирање на трошоците за маркетиншка промоција на квалитетните сорти вино во македонски бренд.
- Преиспитување на постојното временско ограничување до колку часот може да се врши продажба на алкохол, пред се вино и пиво. Ваков вид на рестрикција не е раширен во соседството. Постојните прописи ја стимулираат нелегалната продажба, а од друга страна штети трпат како производителите, така и трговците и продавачите.
- Обновување на преполовеното стадо млечни крави, преку субвенции за оставање на при плодни јуници и покривање на делот од трошоците при увоз (транспорт, карантински трошоци).
- Финансиска помош при купување на првото стадо.
- Доделувањето на користење на државното земјоделско земјиште на сточарите кои ќе го зголемат сопственото стадо. Со ова ќе им се овозможи тие сами да произведуваат поевтина доби точна храна, чија енормно висока цена на пазарот претставува главен проблем во сточарството.
- Обезбедување на синхронизирано производство на јагне/јаре во текот на целата година.
- Финансирање на борбата против заразните болести, особено оние кои се пречка за извоз на сточарските производи.
- Намалување на стапката на ДДВ за ветеринарните лекови од 18% на 5%, по примерот на лековите во хуманата медицина и сите останати инпути во земјоделството. Со ова лековите ќе им бидат достапни на сточарите, а воедно ќе се намали и шверцот на лекови од соседните земји, каде тие се поевтини.
- Борба против заразните болести во одгледување на животни.
- Финансиска помош за традиционалното неопходно селење на животните за да се обезбеди храна (на пример, ќе се додели по 3 евра по овца или коза).
- Поддршка на кланиците, особено на малите капацитети, со мал број на колења преку средства обезбедени од ИПАРД програмата.
- Ќе се поддржи и развојот на нови производи од јагнешко месо со зголемена вредност, бидејќи продажбата на свежото јагнешко месо во труп има многу мала додадена вредност.
- Ќе формираме Совет за индустријата за јагнешко месо, кој ќе ги вклучува сите инволвирани страни и Владата.
- Ќе ги испитаме можностите за отворање на фабрика за млеко и јајца во прав по пат на јавно-приватно партнерство. Овие сировини сега се увезуваат, а би се решило и флукутирањето на цените на пазарот и појавата на сезонски вишоци.
- Ќе се изгради еден или повеќе централни објекти за нештетно отстранување и уништување на животинските мрши и отпадоци од животинско потекло, од отворен тип (кафилерија). Во ваквиот објект/објекти би се преработувале сите мрши и отпадоци од животинско потекло од одредено подрачје или реон.
- Финансиска поддршка за рибопроизводство како дефицитарна производствена гранка. И покрај огромните потенцијали, домашното производство задоволува само 30% од пазарот.
- Стимулирање на производство на житарици на површини кои не се користат за земјоделско производство и субвенционирање на рентабилноста на производството првенствено преку системите за наводнување.
- Ќе субвенционираме 30% од трошоците за дупчење на нови бунари за наводнување на површините со житарки.
- Субвенции за набавка на сертифициран семенски материјал.
- Доделување на користење на државно земјоделско земјиште кое досега не се обработува за производство на житарки без надомест за концесија. Со ова ќе се реши и проблемот на големите површини земјоделско земјиште во Република Македонија, кое поради послабата атрактивност не се обработува.
- Ќе пристапи кон изградба на систем од јавни складишта каде заинтересираните правни субјекти ќе можат по многу ниска цена да го складираат производството и по нивна потреба да го продадат, кога ним тоа ќе им одговара. Со тоа производителите на житарки ќе можат да остварат поголем приход од постојниот, а трговците и прекупците нема да бидат единствените кои профитираат во овој сектор.

	<ul style="list-style-type: none"> - Воведување на систем на складишни белешки како инструмент за добивање на кредити за земјоделците од банките. - Субвенционирање на домашното производство на пченица и јачмен по моделот на ЕУ по хектар, но после приложен доказ за предадено производство од соодветната површина.
ЛДП	<p>Долгорочна цел на ЛДП е Македонија да стане нето извозник на земјоделски производи.</p> <p>Оттаму, Либерално демократската партија се залага за:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Допрецизирање на мерките за директна поддршка со воведување на минимум капацитети за производство. - Овозможување на пристап кон поволни кредитни средства. - Отпочнување и спроведување на процесот на консолидација на земјоделското земјиште. - Воведување на систем за мониторинг на употреба на земјиштето. - Понатамошна приватизација на државното земјоделско земјиште и шумите со цел на формирање на пазар на земјоделско земјиште при што би се овозможил пристап до земјоделско земјиште на поголемите производители кои имаат потреба од тоа. - Воведување на систем на ценовна заштита за основните земјоделски производи. - Зголемување на средствата на мерките за рурален развој наспроти средствата за директна финансиска поддршка. - Значително намалување на површините на необработено-обработливо земјоделско земјиште, преку оданочување на необработеното-обработливо земјоделско земјиште со цел со економски мерки да се принудат сопствениците да ја обработуваат земјата или да ја издаваат под закуп на земјоделци заинтересирани за земјоделско производство.
ДД	<ul style="list-style-type: none"> - Специјален рурален самоодржлив развој по европска програма ЛИДЕР, како и брз рурален развој со примена на најновите научни сознанија од областа на автоматска самоодржлива фарма и обновливи извори на енергија. - Зголемена партиципација на граѓаните во Власта на локално ниво, а тоа ќе го реализираме со формирање мрежа на Локални Акциони Групи (ЛАГови) како поткрепа на демократските процеси како промотор на брзиот самоодржлив развој на РМ. - Ориентација кон извоз на земјоделски производи со поголем асортиман како и подобар квалитет.
ЕПМ	<ul style="list-style-type: none"> - Прочистување на одводните канали и канали за наводнување. - Изградба на прочистителни станици за отпадните води. - Редовно вршење на дезинфекции, дезинсекции и дератизација на одводните канали и речни води. - Поголема контрола при издавање на концесии за користење на земјишта и речни корита за експлоатација на песокот. - Зголемена заштита на шумското богатство и зголемување на чуварската служба. - Развивање на инфраструктурата на селата. - Развој на органски средини.
НДП	<ul style="list-style-type: none"> - НДП се ангажира за консолидација на земјоделското земјиште, отстранувајќи ги што е можно повеќе негативните ефекти на понатамошната сегментација. - НДП ќе се ангажира за развојот на земјоделството да создаде институции на микрофинансирање во село, користејќи ги успешните меѓународни искуства. - НДП ќе се ангажира да создаде поволна законска, регулаторна и економска средина за развој на земјоделството.
ОМ	<p>- Стратешка цел на Обединети за Македонија е драстично подобрување на животниот стандард на земјоделците преку праведна распределба на државното земјиште, поттикнување на изградба на капацитети за откуп и чување на производи, едукација и информираност на земјоделците, зголемување на конкурентноста и формирање на интегрирани кооперативни организации, по примерот на развиените европски држави и САД.</p> <p>Земјата на земјоделците</p> <ul style="list-style-type: none"> - Праведна распределба на државното земјиште - Семејните земјоделски стопанства со оптимални земјишни површини ќе се формираат со праведна и оптимална распределба на земјоделското земјиште во државна сопственост и од запустените површини над 200 000 хектари. Со тоа ќе се создадат нови оптимални семејни стопанства, чиј број за неколку години ќе изнесува 50 000 и ќе ангажира над 150 000 од активното население. Целта на Обединети за Македонија е таа

бројка да достигне 100 000 семејни стопанства.

-Во ридско-планинските подрачја, на земјоделците ќе се доделат расположливите државни шумски површини кои се хоризонтално интегрирани со шумарството. Тоа ќе овозможи одржување на шумите, заштита од пожари, чистење од корови и планска експлоатација одобрена од Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство. Корисниците ќе бидат вклучени во пошумувањето на голините за создавање високостеблести шумски површини.

Доближување на нашето земјоделство до европското преку:

- Имплементирање на европските стандарди, директиви и применување на успешните политики што веќе се применуваат во европските земји.

- Формирање на функционална регионална Агроберза заради олеснување на земјоделското работење во регионот.

- Промена на потребната законодавна рамка за олеснување или прилагодување на извоз на македонски земјоделски производи.

- Преку државната помош во маркетингот, ќе ја засилиме улогата на нашите мали и средни претпријатија на странските пазари.

- Поттикнување и поддржување на инвестирање и иновации во земјоделството и производство на храната што ќе ги направи успешни овие индустрии.

- Поголема контрола на квалитетот на увозните пестициди, ѓубрива, семиња и семенски материјали, за гаранција на нивниот квалитет и добивање подобри производни резултати.

- Обезбедување на делотворна законска регулатива за заштита на потрошувачите, како и заштита на животните, што ќе ја осигура довербата во нашето домашно производство.

- Ќе се намали употреба на апарати кои придонесуваат кон глобално затоплување како и забрана на инсталација на нови заради одржливоста на животната средина.

- Формирање на интегрирани кооперативни компании.

- Хоризонтална меѓусебна соработка на семејните стопанства и нивната вертикална интеграција со преработувачката индустрија, ќе овозможи формирање на повеќе кооперативни компании според видот на производството.

- Преработувачката индустрија, маркетингот и промоцијата на производите ќе бидат сервис на примарното производство интегрирано во кооперативни компании на примарните производители.

- Државата ќе го поддржи ваквото обединување со реактивирање на Гарантниот фонд овозможувајќи на тој начин стекнување сопственост врз новите преработувачки капацитети.

Изградба на објекти за земјоделско производство

- За изградба на објекти за примарно производство и набавка на технолошка опрема ќе се користат средства од ИПАРД- програмата. Државата ќе постигне договор со деловните банки за прифаќање на одобрените грантови како колатерали за добивање кредити.

- Центрите за складирање, калибрирање, чување и преработка на земјоделските производи ќе се градат од страна на новосоздадените кооперативи со помош од државата и претпристапните фондови.

- За зголемување на конкурентноста на кооперативите ќе се изградат капацитети за преработка на непродадените земјоделски производи и споредните производи и отпадоците од производството од кои ќе се произведуваат високо вредни финални производи, кои кај нас не се произведуваат.

- Изградбата на сточарски капацитети (штали, опрема за нив, објекти за снабдување со вода, сеници) во ридско-планинските подрачја ќе имаат приоритет при распределба на неповратни средства.

- Државата ќе создаде посебни услови за сите апликанти во ИПАРД-програмата за добивање грантови.

Органско производство

- Органското производство ќе биде еден од моделите за подобрување на животниот стандард во ридско-планинските подрачја и ќе придонесе за охрабрување на младите генерации да ја изградат својата иднина во еколошки чисти средини.

- Органското производство од растително и животинско потекло првенствено ќе се организира во ридско-планинските подрачја и ќе биде високо бенефицирано со обезбедување бесплатен транспорт до купувачите и со олеснување на увозно-извозните процедури.

- Органското производство ќе има приоритет при доделување на грантови од ИПАРД.

Зголемување на конкурентноста

- Оваа мерка ќе се реализира преку воведување на современи технолошки постапки;
- Набавка на современа механизација за примарна обработка на земјиштето по бенифицирани услови без даноци, акцизи и други давачки, како за нова, така и за времено употребувана механизација.
- Создавање на посебни услови при аплицирање за грантови од ИПАРД-програмата.
- Создавање услови за непречена интернет продажбата
- Укинување на извозни давачки.
- Овозможување на повластена цена на горивото за земјоделската механизација.
- Субвенционирање на користење алтернативни видови на енергија во рурални средини.
- Бенефицирана набавка на енергенци потребни за разорување на запоставените површини во вредност од 100 евра по хектар.

Континуирано образование и трансфер на знаење

- Организирање континуирана обука за практично запознавање со технолошките унапредувања во сите области на земјоделското производство, преработка и продажба.
- Запознавање со информатичката технологија во оваа област и со основните принципи и начини на нејзиното користење.
- Формирање на земјоделски информативен систем
- Помош во здружување и вмрежување во локални, национални и регионални организации со интереси сврзани за земјоделието

ЗАКЛУЧОЦИ

1. Поголем дел од политичките партии ја спомнуваат и нудат предлози за децентрализацијата

Децентрализацијата се спомнува во 11 од 15 од понудените програми (73,33%). Најмногу децентрализацијата ја спомнува ДУИ (26), па потоа следуваат ВМРО-ДПМНЕ (13), НД (9) и ЛДП (8). Во програмите на преостанатите партии: ПОДЕМ, СДУ, СДСМ, НДУ, ЕПМ, НДП и ОМ децентрализацијата помалку се спомнува .

Поголем дел, 8 од 11 (72,72 %) имаат посветен дел само за децентрализацијата и локалната власт на различни нивоа од програмите. Останатите три партии (СДСМ, ЕПМ, НДП) децентрализацијата ја имаат вметнато во различни сектори: образование, земјоделство, култура или во основните цели на партијата (НДП) без посебно да одвојат простор за децентрализацијата.

Исто така, **поголем дел (8 од 11)** нудат одредени конкретни мерки за подобрување на децентрализацијата и јакнење на локалната власт. Предлозите и мерките главно се однесуваат на подобрување на фискалната децентрализација, локалниот економски развој, рамномерниот регионален развој, транспарентно владеење, зголемување на капацитетот и ефикасноста на локалната власт, пренесување на ингеренциите од централно на локално ниво во делот на култура, социјална и детска заштита, спорт и дел од полициските работи, економска поддршка и ревитализација на поранешните кризни региони, воведување на двостепеност во локалната самоуправа, управување со земјиштето и други природни ресурси, територијална организација и др.

2. Фискалната децентрализација е една од главните приоритети на политичките партии

За **поголем дел** од политичките партии (8 од 11 или 72,72 %) главен приоритет е подобрување на фискалната децентрализација преку зголемување на општинските приходи со зафаќање на поголем дел или целосно на различни даноци (данок од доход, данок од добивка, данок од промет, персонален данок, ДДВ), такси и концесии. Во оваа насока, една партија (ВМРО-ДПМНЕ) се залага и за обезбедување на поволни заеми за општините како и издавање на општински обврзници.

3. Зајакнатиот општински капацитет предуслов за ефикасна и децентрализирана локална власт

Шест од вкупно 11 политичките партии (ПОДЕМ, ВМРО-ДПМНЕ, ДУИ, СДСМ, ЛДП, ОМ) истакнале дека ќе го зголемат капацитетите и ефикасноста на локалните власти за административно работење, управување со даноците и финансиите, пристап до ЕУ фондови и кофинансирање, ЈЕР, Рамномерен регионален развој.

4. Различни предлози за подобрување на децентрализацијата

Кај пет партии (СДУ, ДУИ, ЕПМ, ПДП и НДП) рамномерниот регионален развој е спомнат како фактор за успешна и праведна децентрализација.

Подобрувањето на локалниот економски развој (ЈЕР) е еден од приоритетите на **4 политички партии** (ПОДЕМ, ВМРО-ДПМНЕ, ДУИ и ЛДП).

Пренесување на ингеренциите од централно на локално ниво се спомнати **од мал дел (3 од 11 партии)** и тоа: ВМО-ДПМНЕ: социјална заштита, култура, спорт; ЛДП социјална и детска заштита, итна медицинска помош, дел од полициските работи на МВР); и СДСМ: социјална заштита и згрижување на стари и изнемоштени граѓани.

Мал дел или 2 од 11 партии (ВМО –ДПМНЕ, СДУ) се залагаат за доделување на градежното земјиште на управување од страна на општините, вклучително воспоставување комунална сопственост на општините (НД).

За ДУИ е битна економската ревитализација на поранешните кризни региони, како и подобрената меѓуопштинска и меѓугранична соработка.

5. Мал фокус на транспарентното владеење на локално ниво

Мал дел од политичките партии или **2 од 11** (СДСМ и ЛДП) ја спомнале транспарентноста и транспарентното владеење во своите програми.

6. Помал дел од партиите со предлози за преиспитување на територијалната организација и нивоата на управување

Мал дел, 2 од 11 од политичките партии (НД и ЛДП) спомнуваат воведување на двостепена локална самоуправа. Исто така, **две партии** (НД и ПДП) ја наведуваат потребата од преиспитување и промена на законот за територијална организација.

7. Поголем дел од политичките партии нудат предлози за земјоделството

Земјоделството (или земјоделието) се спомнува во **11 од 15** од понудените програми (73,33%). Најмногу земјоделството го спомнуваат ВМО-ДПМНЕ (34) и СДСМ (31). Потоа следува групата од 3 политички партии: СДУ (21), ЛДП (15) и ДУИ (14). Во програмите на преостанатите 6 партии: Демократија е ре, ПОДЕМ, ДД, ЕПМ, НДП и ОМ земјоделството помалку се спомнува.

Најголем дел, **9 од 11** (81,82 %) имаат посветен дел само за земјоделството на различни нивоа од програмите. Останатите две партии (ДД и НДП) земјоделството го имаат вметнато во различни сектори без посебно да одвојат простор за земјоделството.

Исто така, најголемиот дел од политичките партии (**10 од 11**) нудат одредени конкретни мерки за подобрување на земјоделството и руралниот развој (Види табела 6). Предлозите и мерките главно се однесуваат на подобрување на земјишната политика, субвенции за поддршка на аграрот и руралниот развој, развој на руралните средини, ефикасно управување со ИПАРД и ЛИДЕР фондовите, поддршка на диверзифициран рурален развој, потоа овозможување на пристап до земјоделски кредити, гарантен фонд и инвестиции, мерки за приближување кон европското земјоделство, реформи на земјоделската политика, законодавство и институции, мерки за зголемување на пласман и извоз и др.

8. Земјишната политика – приоритет за сите

За најголем дел од политичките партии (**10 од 11**) главен приоритет е правилна земјишна политика пред се во делот на: окрупнување на земјоделското обработливо земјиште, правилно распоредување на слободното земјоделско земјиште, денационализација, категоризација на земјоделското земјиште, доделување на државно земјоделско земјиште на плодуюживање, легализација на објекти за земјоделска намена и др.

9. Субвенциите – најбитна мерка

Поголем дел (7 од 11) од политичките партии (Демократија е ре, Подем, СДУ, ВМРО-ДПМНЕ, СДСМ, ЛДП и ОМ) истакнале дека субвенциите за поддршка на аграрот и руралниот развој се една од најбитните мерки за поддршка и развој на земјоделството.

Шест од политичките партии (СДУ, ВМРО-ДПМНЕ, ДУИ, СДСМ, ДД и ОМ) во своите програми ја навеле потребата за подобро и ефикасно управување со ИПАРД и ЛИДЕР фондовите

Дел од партиите 4 од 11 (ВМРО-ДПМНЕ, ДУИ, СДСМ и ЛДП) во своите програми даваат важност на пристапот до земјоделски кредити, гарантен фонд и други инвестиции.

10. Мало внимание на стопанисувањето со водите и шумите

Мал дел од политичките партии 3 од 11 (ВМРО-ДПМНЕ, СДСМ и ЕПМ) спомнале мерки за подобро и организирано стопанисување со водите за наводнување и одводнување.

Исто така мал дел од политичките партии 2 од 11 (ВМРО-ДПМНЕ и ЕПМ) во своите програми ја навеле потребата за пошумување и заштита на шумското стопанство.

Прилог 1. Веб-страници на кои се објавени програмите

Подносител	Програма
НД	http://www.demokraciaere.org/pod/docs/ProgramiDR_1.pdf
ПОДЕМ	http://podem.org.mk/PODEM_Docu/programa2011Podem.pdf
СДУ	http://www.sdu.org.mk/images/stories/dokumenti/izborna-programa-sdu.pdf.pdf
ДУА	http://bdsh.eu/docs/platforma.pdf
ВМРО-ДПМНЕ	http://vmro-dpmne.org.mk/Dokumenti/Manifest_za_reformi_i_razvoj.pdf
ДУИ	http://www.aliahmeti.org/dokumente/programi09.pdf
ДПА	http://www.gurra-pdsh.org/
СДСМ	http://www.zatvojataidnina.mk/upload/pdf/Programa_SDSM_2011.pdf
ЛДП	http://ldp.org.mk/Dokumenti/LDPProgramalmalzlez.pdf
Демократска десница	http://www.demokratskadesnica.org/programa.pdf
НДП	http://www.rdk.org.mk/index.php/programi
ОМ	http://www.obedinetizamakedonija.mk/File/OM%20-%20Izborna%20Programa%20-%202011.pdf

На веб-страницата на интегрираната платформа за набљудување на вонредните парламентарни избори 2011: www.mojotizbor.mk може да се најдат сите доставени/објавени програми на политичките партии.